

Posudek oponenta disertační práce

Autorka: **Mgr. Lenka Dušková**

Název: **Linking Development and Security – Critical Analysis of Human Security**

Disertační práce Mgr. Lenky Duškové se věnuje konceptu lidské bezpečnosti. Autorka si v této práci klade za cíl zmapovat a kriticky zhodnotit vývoj bezpečnostních a rozvojových teorií a diskursů, které předcházely konceptu lidské bezpečnosti, a následně analyzovat, jak se vzájemně bezpečnost a rozvoj ovlivňovaly v průběhu studené války a po jejím skončení. Jedná se o cíl velmi náročný a obtížně uchopitelný. A to především proto, že se koncept lidské bezpečnosti nachází na pomyslné hranici mezi oblastí bezpečnostních a rozvojových studií, což s sebou samozřejmě přináší problém odlišných metodologických i analytických přístupů k výzkumu.

Celá práce je ryze teoretického charakteru s jasným záměrem představit přístupy k tématu lidské bezpečnosti z pozice obou vědních disciplín a následně je metodou rozboru procesu podrobit kritické analýze. Tomu je podřízena i strukturace textu. Vyjma úvodu a závěru je práce členěna do šesti hlavních kapitol. První kapitola se zabývá výzkumnými otázkami, cíli a metodologickým ukotvením práce. Následující dvě kapitoly se zaměřují na konceptualizaci bezpečnosti a rozvoje a představují hlavní školy výzkumu v období od konce druhé světové války do současnosti. Posléze je pozornost věnována povaze konceptu lidské bezpečnosti a propojení výše zmiňovaných bezpečnostních a rozvojových přístupů k ní. Kapitola předcházející závěru je pak kritickou reflexí čtyř hlavních pilířů konceptu lidské bezpečnosti, tj. univerzality, vzájemné závislosti, prevenci a zaměření na člověka.

Bezpečnost je nahlížena skrze historicky konstituovaný způsob myšlení daný západní modernitou. Následně jsou osvětlena základní paradigmat, která významným způsobem promlouvala do rozvojových politik ve druhé půli 20. století. Konkrétně se jedná o modernizační školu, teorii závislosti, neoliberalismus v rozvoji, koncept lidského rozvoje a post-rozvoj. Části práce věnované teoriím rozvoje jsou psány spíše přehledovým způsobem (viz autorkou citované monografie Pieterse 2001, Preston 1996 či např. Peet a Hartwick 2009), který si v oblasti rozvojových studií našel v západních zemích své místo. V oblasti českých rozvojových studií jsou zatím obdobné přehledové texty zatím spíše výjimkou (snad jen Navrátilová 2013). Proto to vůbec nepovažuji za výtku, ba právě naopak se dle mého soudu jedná o pasáže, které zaplňují v českém prostředí málo reflektovanou oblast teoretického ukotvení rozvoje. Navíc se nejedná o pouhý faktografický přehled jednotlivých rozvojových paradigmat, neboť autorka vychází z přiznaných pozic post-strukturalismu. Celým textem se tak velmi silně prolínají témata tvorby diskurzu ve vztahu k moci a západní hegemonii. Tento přístup ke zkoumání mechanismů tvorby, reprodukce a šíření imaginací a diskursů ve vztahu k formám vědění a technikám moci se zejména v anglosaských zemích dostal v posledních přibližně dvaceti letech do rozvojového "mainstreamu", což autorka ve svém textu dobře reflektuje. V české odborné literatuře v oboru rozvojových studií však

dosud bývá reflektován poměrně zřídka. Za určitou výjimku v tomto ohledu lze snad považovat jen monografii Ondřeje Horkého (2010) a výše zmíněné Alice Navrátilové (2013). Tento přístup autorky hodnotím veskrze pozitivně, protože umožňuje potenciálním čtenářům získat přehled teorií rozvoje jinou optikou, než jaká je v českém prostředí dosud obvyklá.

Z formálního hlediska nelze práci nic zásadního vytknout a rovněž jazyková kultura práce je dobrá. Na výzkumné otázky formulované v druhé kapitole dokázala autorka v průběhu textu a následně i v závěru uspokojivě odpovědět, čímž přispěla k naplnění cílů práce. Kladně hodnotím rovněž kvalitně zpracované tabulkové výstupy, které usnadňují orientaci v textu. Po obsahové stránce je práce napsána precizně. Drobné faktografické nepřesnosti jsem zaznamenal jen v několika málo případech. Konference v Bandungu se nekonala v roce 1956, nýbrž v dubnu 1955 (str. 111), v rámci Marshallova plánu bylo na obnovu poválečné Evropy investováno ve výsledku téměř 13 mld. USD, ne 17 mld. USD (str. 112) a Dudley Seers napsal své stěžejní dílo kritizující fetiš ekonomického růstu (*The Meaning of Development*) už o 10 let dříve. Bylo to v roce 1969, tedy zhruba dvacet let před Ul Haquem a Senem (str. 104). Pár dalších tvrzení už nelze brát za faktografické nepřesnosti, spíše jen za drobné názorové odlišnosti. Na straně 38 nesdílím úplně názor autorky, že Mongolsko, Kuba a Vietnam patřily v období studené války mezi země “druhého světa”. Spíše bývaly řazeny za země na pomezí mezi “druhým a třetím světem”, stejně tak jako Finsko nebývalo řazeno ke “třetímu světu”, ale spadalo mezi “první a druhý svět”. A Švýcarsko spadalo politicky ke světu prvnímu, ne ke třetímu. Dále bych pak doplnil u stran 38-39, že klasifikace zemí za země Severu či globálního Jihu už na počátku devadesátých let 20. století nemohla být chápána v geografických konotacích, ale jednoznačně jen jako alternativní pojem k zemím OECD a “Non-OECD countries”, případně pak ke klasifikaci zemí na základě jejich příjmů, jež byla dána metodologií SB.

Jedná se však jen o pár dílčích a marginálních připomínek a mé celkové hodnocení předložené disertační práce je jednoznačně pozitivní. Autorka prokázala schopnost pracovat s relevantní literaturou a podat výklad zkoumané problematiky způsobem, který vede čtenáře opravdu k zamyšlení nad propojeností rozvoje a bezpečnosti, což bylo jedním z deklarovaných cílů práce. Upřímně musím říci, že zejména čtivosti textu jsem se jako empiricky zaměřený regionalista dosti obával, nicméně výsledný text je dobře strukturován a velmi logicky uspořádán. Autorce se navíc podařilo umně skloubit znalosti z oborů rozvojových a bezpečnostních studií, ale i sociologie, ekonomie a antropologie. Zasazením konceptu lidské bezpečnosti do širšího kontextu formování vědění ve výše zmíněných oborech se podařilo čtenáři zprostředkovat poučený vhled do jejich propojenosti, což jak už jsem psal výše, považuji za úkol velmi obtížný. Dle mého soudu se jedná o kvalitní práci, kterou **doporučuji k obhajobě.**

Ostrava, 16. listopadu 2016

RNDr. Tomáš Hoch, Ph.D.

Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje
Přírodovědecká fakulta Ostravské univerzity